Dişi Yol (دیشی یول): Evliya Çelebi'ye göre Sofya'dan Bosna ve Hersek'e uzanan yol.

Osmanlı devrinde devlet merkezi İstanbul esas alınarak Anadolu ve Rumeli yönündeki yollar Sağ Kol Yolu, Orta Kol Yolu ve Sol Kol Yolu olmak üzere üç kola ayrılmıştı. Hemen belirtelim ki bu yolların geçmişi Roma'ya çıkar.

Rumeli'de Sağ Kol Trakya'dan başlayarak Kırklareli'den kuzey istikametinde devam ediyor, Edirne'den gelen yolla birleştikten sonra Tunca vadisini izleyerek Istranca ve Balkan dağlarının tabii geçitlerinden geçerek Karadeniz'e paralel bir şekilde Tuna Nehri'ne ulaşıyordu. Sağ Kol yolu önemli büyük merkezlere ulaşacak tarzda bazı yerlerde ikiye ayrılarak devam ediyordu. Pravadi'den batıya giden yol Tırnovo ve Niğbolu'ya ulaşıyor, asıl yol kuzey istikametinde devam ederek Dobruca'dan geçip Babadağ'a geliyor ve daha sonra Tuna Nehri'ni geçiyordu. Tuna'dan sonra tekrar ikiye ayrılan yolun doğuya doğru devam eden hattı Kırım'a varıyor, diğeri Yaş üzerinden Kuzey Denizi'ne uzanıyordu. Sağ Kol'da Vize, Kırk Kilise, Silistre, Niğbolu ve Vidin sancakları bulunuyordu

Rumeli Orta Kolu Yolu ise İstanbul-Belgrad Yolu idi. Bu hat İstanbul-Silivri-Edirne-Filibe-Sofya-Niş-Yagodina üzerinden Belgrad'a varıyordu.

Rumeli'de Sol Kol İstanbul'dan Mora yarımadasındaki Gördüs'e (Korinthos) uzanan yoldu. At ile 185 saat çeken bu yol yaklaşık 850 km olup 20 menzildi. Tekirdağ-Malkara-Keşan-İpsala-Ferecik-Gümülcine-Selânik-Yenişehir (Larissa)-İzdin-İstife-Eğriboz-Gördüs hattını takip ederek Mora'ya ulaşıyordu.

Dişi Yol tabiri sadece Evliya Çelebi'de geçmektedir. Evliya Çelebi "*Der-fasl-ı şehrengîz-i külliyât-ı şehr-i Siroz*" başlığı altında Serez'i anlatırken Sol Kol Yolu, Erkek Yol, Dişi Yol ve Oğul Yolu hatlarından bahseder. Evliya'ya göre Sofya'dan Bosna ve Hersek'e varınca uzanan yola dişi yol derler. Bu yol aslında Orta Kol diye tanımlanan İstanbul-Niş-Belgrad yolunun bir uzantısıdır. Ancak Evliya Çelebi Sofya ila Bosna-Hersek arasındaki güzergahlarla ilgili ayrıntılı bilgi vermemektedir. Seyahatnamenin 5. cildinde Evliya Sofya'dan hareket ederek Niş-Yagodina üzerinden Belgrad'a vardığını anlatır. Oradan Varat seferine gider ve Belgrad'a döner. Belgrad'dan Drin ve Serebrenica üzerinden Bosna'ya ulaşır. Bu durumda Evliya'nın Dişi Yol diye tanımladığı güzergâh *Sofya-Niş-Yagodina-Belgrad-Drin-Serebrenica-Bosna* hattı olmaktadır.

Konuyla İlgili Diğer Maddeler*: Sağ Kol, Sol Kol, Orta Kol, Erkek Yol, Oğul Yolu*

Kaynakça

Altunan, Sema, "Osmanlı Devleti'nde Haberleşme Ağı: Menzilhâneler", *Türkler*, C 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 913-919.

Doğru, Halime, "Osmanlı Devleti'nin Rumeli'de Fetih ve İskân Siyaseti", *Türkler*, C 9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 165-176.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Topkapı Sarayı Bağdat 308 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu-Dizini, haz. Yücel Dağlı-Seyit Ali Kahraman-Robert Dankoff, Yapı Kredi Yayınları, 5. Kitap, İstanbul 2001, s. 221-222.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Topkapı Sarayı Bağdat 308 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu-Dizini, haz. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Robert Dankoff, Yapı Kredi Yayınları, 8. Kitap, İstanbul 2003, s. 61.

Heywood, Colin, "Osmanlı Döneminde Via Egnatia: 17. Yüzyıl Sonu ve 18. Yüzyıl Başında Sol Kol'daki Menzilhaneler", *Sol Kol Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1300-1699),* ed. Elizabeth A. Zachariadou, İstanbul 1999, s. 138-160.

Ünal, Mehmet Ali, *Osmanlı Araştırmaları İçin Kılavuz: Kavramlar, Kurumlar ve Terimler*, C I-III, TÜBA Yayınları, Ankara 2024.